

QADRIYATLAR NAZARIYALARI ASOSIDA TALABALARNI MA'NAVIY AXLOQIY TARBIYALASHNING AMALIYOTDAGI HOLATI.

Otaqulova Sitora Erkin qizi

Termiz davlat pedagogika instituti maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti
maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada talaba yoshlarning ma'naviy axloqiy fazilatlarini rivojlantirish, shaxsiy va kasbiy ijtimoiylashivini ta'minlash, farovonlikka intilish omilining kuchayishi, pedagogik faoliyatlarini takomillashtirish chora-tadbirlari, ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash ko'lamini kengaytirish usullari, sharq xalqlari tafakkuri, milliy qadriyatlarimiz, o'rta asrlardagi siyosiy qadriyatlar keng ma'noda yoritilgan.

Kalit so'zlar: Respublika, qadriyat, axloq-odob, faoliyat, ta'limiy- tarbiyaviy usullar, mutafakkirlar, ma'naviyat, madaniya, tadqiqot, maqsad.

Keyingi yillarda yurtimizda ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida jumladan umumiy o'rta ta'lim maktablari talabalarida milliy va umuminsoniy qadriyatlar nazariyalari asosida ularda ma'naviy axloqiy fazilatlarini shakllantirish hamda rivojlantirishning ijtimoiy shart-sharoitlarini vujudga keltirish, xususan umumiy o'rta ta'lim maktablari talabalarida qadriyatlar nazariyalari asosida ma'naviy axloqiy tarbiyalash xususida ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilmoqda. Chunki, hech kimga sir emas, globalizatsiya jarayonlari avj olgan bugungi kunda talaba-yoshlar o'rtasida manaviy-axloqiy qadriyatlarni o'zlashtirishga qiziqishning susayishi, va, aksincha, moddiy farovonlikka intilish omilining kuchayishi kuzatilmoqda. Mazkur o'zgarishlar talabalarda pedagogik faoliyatga aksiologik munosabatni tarkib toptirishda o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatmoqda hamda egallangan mutaxassislikka doir kasbiy faoliyat bilan shug'ullanmaslikning ommalashuviga olib kelmoqda. Ushbu mamlakatimiz pedagogika oliy o'quv yurtlaridagi bu sohadagi mavjud muammolar nuqtai nazaridan atroflicha yoritish ehtiyoji bu xususda yangicha yondashuvlar asosida tadqiqotlar olib borish zaruratini hamda mavzuning dolzarbligini belgilab beradi.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-3

Talaba-yoshlarining ma'naviy axloqiy fazilatlarini rivojlantirish, ularning muvaffaqiyatli shaxsiy va kasbiy ijtimoiylashuvni taminlash uchun umumiy o'rta ta'lim maktablari talabalarida qadriyatlar nazariyalari asosida ma'naviy axloqiy tarbiyalashning samarali texnologiyalari, ko'makchi-kompyuterli tizim hamda pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqish hozirgi zamonaviy jahon ijtimoiy pedagogika fanining eng samarali usullaridan ekanligi ma'lum. Shu tufayli talabalarda ma'naviy ma'rifiy jarayonga aksiologik munosabatni qaror toptirish, ma'naviy axloqiy kompetentlikning aksiologik komponentini takomillashtirish, o'z - o'zini nazorat qilish, o'z - o'zini tahlil qilish, o'z - o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirish asosida talabalarda faoliyatining sifat ko'rsatkichlarini oshirish hamda bu yo'nalishlardagi ilg'or jahon tajribasini tadqiqotlarda samarali qo'llash ehtiyoji mavjuddir.

Respublikamizda uzluksiz ta'lim tizimining barcha bōg'inlari jumladan, umumiy o'rta ta'lim maktablari talabalarida aksiologik munosabatni tarkib toptirish, ma'naviy axloqiy tarbiyalash, bilimlarini yuksaltirishga doir faoliyat bilan shug'ullanmaslikning oldini olish bo'yicha salmoqli tadqiqotlar amalga oshirildi. Shunday bo'lsa-da, milliy pedagogika fani oldida talim tizimining barcha bōg'inlari jumladan, umumiy o'rta ta'lim maktablari talabalarida qadriyatlar nazariyalari asosida ma'naviy axloqiy tarbiyalashni, milliy va umuminsoniy qadriyatlar tizimi va faoliyat motivlari asosida ma'naviy axloqiy tarbiyalashning aksiologik komponentiga doir mezon va ko'rsatkichlarni aniqlashtirish, aksiologik yondashuv asosida talabalarda badiiy adabiyotlarni o'qishga yo'naltirilish, talabalarda qadriyatlar nazariyalari asosida ma'naviy axloqiy tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish, reflektiv ta'sir ko'rsatish asosida talabalarda ma'naviy axloqiy tarbiyalashning kreativ texnologiyalarini ishlab chiqish kabi dolzarb muammolar turgani sir emas. Zero, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar to'g'risidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida ham birinchi navbatda amalga oshirilishi lozim bolgan ustuvor vazifalar qatorida ilm-fan va ta'lim, ta'lim va ijtimoiy-iqtisodiy hayot munosabatlariga alohida urg'u berilganligi bejiz emas. Modomiki, ta'lim tizimining markazida inson kapitali, undan samarali foydalanish va maqsadli yo'naltirish turar ekan, bunda umumiy o'rta ta'lim maktablarining barcha manfaatdor tomonlari, ta'lim jarayonining barcha subektlari bilan yaxlit bir butunlikda bugungi kun talablari asosida tashkil etish hamda qadriyatlar

nazariyalari asosida talabalarni ma`naviy axloqiy tarbiyalashga erishish oldimizda turgan muhim vazifalardandir.

Bugungi kunda mamlakatimizni yangilash va modernizatsiya qilish, uni innovatsion asosda rivojlantirish, o`z oldimizga qo`ygan ko`p qirrali va murakkab vazifalarni amalga oshirish maqsadida biz zamonaviy va kreativ fikrlaydigan, har qanday vaziyatda ham masuliyatni o`z zimmasiga olishga qodir bolgan, g`ayrat shijoatli, intellektual salohiyati yuksak, vatanparvar yosh kadrlarga davlat va jamiyat boshqaruvida muhim vazifalarni ishonib topshirmoqdamiz. Haqiqatdan ham O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyev mamlakatimizni rivojlangan davlatlar qatoridan munosib o`rin olishi va jamiyatdagi ma`lum muammolarga yechim topish albatta o`sib kelayotgan yosh avlod vakillarini ta`lim-tarbiyasiga har jihatdan bog`liq ekanligini ta`kidlaydi. Jumladan: farzandlarimizni qobilyatini ro`yobga chiqarishga bolalikdan e`tibor berib, ularning kamoloti uchun barcha imkoniyatlarimizni safarbar etsak, yurtimizdan yanada ko`plab Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulugbeklar yetishib chiqadi. Men bunga ishonaman..deb yurtimiz yoshlariga yuksak ishonch bildiradi davlatimiz rahbari o`z nutqlarida.

Oliy talim muassasalarida ilmiy salohiyatni yanada oshirish, ilmiy va ilmiy pedagog kadrlar tayyorlash ko`lamini kengaytirish - eng muhim masalalardan biridir. Oliy o`quv yurtlari nufuzini oshirish, nodavlat talim maskanlari sonini ko`paytirib, yuqori malakali kadrlarni jalb etish va raqobatni kuchaytirish lozim. Chunki jamiyatimizda oliy malumotga ega, yuksak malakali mutaxassislar qancha ko`p bo`lsa, rivojlanish shuncha tez va samarali boladi.

Qadriyatlar to`g`risidagi fan Aksiologiya (aksio qadriyat, logos fan, ta`limot ma`nosini anglatadi) falsafaning shu masalani o`rganadigan va u bilan shug`ullanadigan sohasi hisoblanadi. Sobiq Ittifoq davrida bu to`g`risida nihoyatda kam ma`lumotlar bor edi. O`zbekistonda qadriyatlarga e`tibor kuchaydi, uning turli qirralari olim va mutaxassislar tomonidan tahlil etilmoqda. Qadriyatlar falsafasi Aksiologiyaning ko`pdan-ko`p mavzulari mutaxassislarimizning ilmiy izlanishlarida o`ziga xos o`rintutmoqda.

«Moziyga qaytib ish ko`rmoq hayrlidir», deb yozgan edi Abdulla Qodiriy «O`tgan kunlar» romanida. Huddi shunday, «Qadriyat o`zi nima?» savoliga javob berishdan oldin

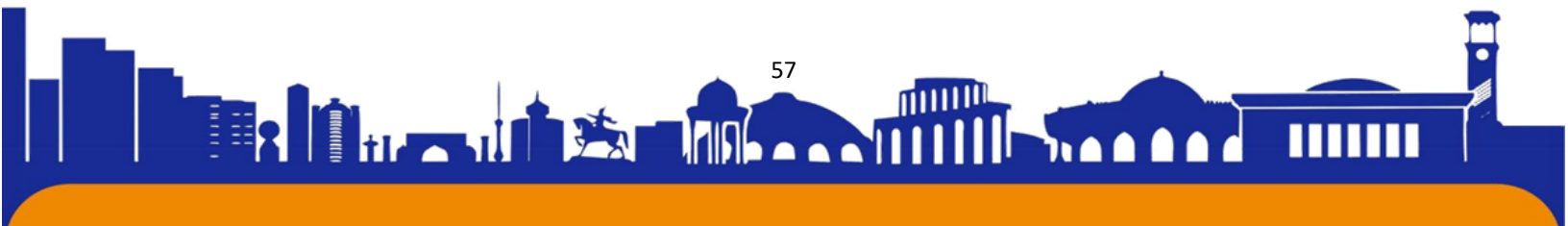
ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-3

mavzuning tarixini, qisqa bo'lsa-da, o'rganmoq lozim. Busiz qadriyatlarning bugun va kelajakdagi ahamiyatini tushunib bo'lmaydi.

Qadriyatlar mavzusining tarixi, ildizlari va insoniyatga xos qadrlash tamoyillari shakllanishi uzoq o'tmishga ega. G'arb olimlari bu borada, asosan, Yevropa madaniy merosi va g'oyalari tayanadilar, ko'plab allomalarning nomlarini tilga oladilar. Garbda qadriyatlar bilan shug'ullanadigan falsafiy soha Aksiologiya (aksio qadriyat, logos ta'limot) fanining shakllangani ham ularning bunday qarashlari uchun muayyan asos bo'ladi. Biz Suqrot va Aflotun, Arastu va Hegellar katta e'tibor bergan bu mavzuning G'arb falsafasida o'z tarixiga ega ekanligiga shubha qilmaymiz.

Ammo ushbu mavzu ko'hna va navqiron Sharq, xususan O'zbekiston uchun begona emas! Uning eng teran jihatlarini faqat G'arbdan emas, balki Sharqdan qidirish ham foydadan holi bo'lmas kerak. Nomlari sivilizatsiyamiz tarixiga abadiy bitilgan Xorazmiy, Forobiy, al-Buxoriy, at-Termiziy, Beruniy, Ibn Sino, Najmiddin Kubro, Yassaviy, Naqshband, Ulugbek, Navoiy, Mashrab, Bedil, Behbudiy, Avloniy kabi mutafakkirlar ijodida ham bu mavzuning izlari bor, teran qirralari ochilgan. Gap ana shu izlarni izlab topishda, ularni unutmaslikda, sayqallab turishda, zamona realliklari nuqtai nazaridan holisona talqin qilishdadir. Avlod va ajdodlarimiz yaratgan qadrlash mezonlarining tarixi eng qadimgi naqlar, rivoyatlar, afsona, hikoyat, dostonlarga, ya'ni xalq og'zaki ijodi namunalariga borib taqaladi. Spitamen, Muqanna va Jaloliddin Manguberdi tōg'risidagi asarlarda, Alpomish, To'maris va Shiroq tōg'risidagi afsona va dostonlarda vatanparvarlik, xalq va yurt ozodligi uchun fidoyilik kabi ko'plab umuminsoniy qadriyatlar tasvirlangan. Shu bilan birga, pedagogik faoliyatga tayyorlash jarayonida ijtimoiy hamkorlik, ota-onalar va jamiyat bilan aloqalar mustahkamlanishi kerak. Talabalar faqat o'quv yurtida emas, balki jamiyatda ham ta'limiy qadriyatlarni o'zlashtirishi kerak. Bu orqali ularda umumbashariy qadriyatlar, mas'uliyat, vatanparvarlik va inson huquqlari haqida chuqur tushuncha shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, talabalarni ta'limiy qadriyatlar asosida pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirish, nafaqat pedagoglarning kasbiy malakasini oshirish, balki ularning ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga ham yordam berishi zarur. Buning uchun ta'lim jarayonida ilm-fan, amaliyot va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-3

ta'minlash lozim. Faqat shunda biz kuchli, ma'naviy barkamol va ijtimoiy mas'uliyatli pedagoglarni tarbiyalashga erishishimiz mumkin.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1.Choriyevna C. S. Education and Education of Pre-School Children on the Basis of Steam Educational Technology. – 2023.

2.Choriyevna C. S. Main Directions of Teacher Training and Improving Their Quality for the Preschool Education System //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2022. – T. 1. – №. 5. – C. 51-54.

3.Choriyevna C. S. Ways to Develop Mental Abilities in Preschool Children //Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. – 2022. – T. 15. – C. 174-177.

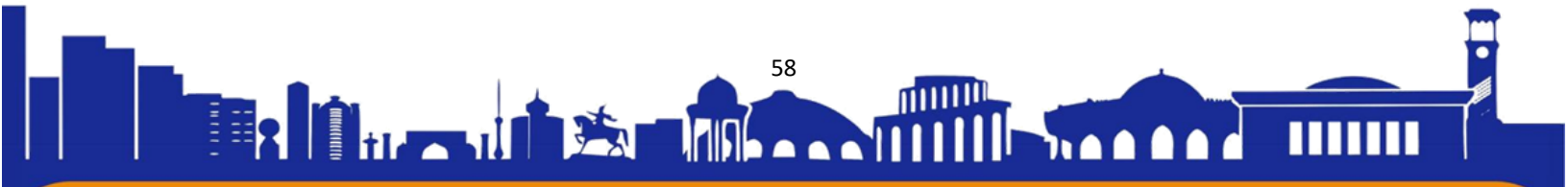
4.Choriyeva S. C. TALABALARNI TA'LIMiy QADRIYATLAR ASOSIDA PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING MOHIYATI VA MANTIQUIY JIHATDAN TAHLILI //Educational Research in Universal Sciences.

5.Choriyevna C. S. et al. A MODEL FOR IMPROVING THE SYSTEM OF PREPARING STUDENTS FOR PEDAGOGICAL ACTIVITY ON THE BASE OF EDUCATIONAL VALUES //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2023. – T. 3. – №. 6 (INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCHER). – C. 283-285. – 2023. – T. 2. – №. 9 SPECIAL. – C. 99-102.

6.Чориева С. Ч. и др. ИГРА КАК ВЕДУЩАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РЕБЕНКА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА //Gospodarka i Innowacje. – 2024. – T. 48. – C. 138-140.

7.Чориева С. Ч. УМЕНИЕ УЧИТЕЛЯ ИСПОЛЬЗОВАТЬ СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧАЩИХСЯ К ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ОСНОВЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ //Экономика и социум. – 2024. – №. 10-2 (125). – C. 998-1001.

8.Choriyeva S. C. TALABALARNI TA'LIMiy QADRIYATLAR ASOSIDA PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASHNI RIVOJLANTIRISH TIZIMI

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-3

//Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 4 SPECIAL. – С. 1177-1181.

9.Choriyeva S. МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ ТИЗИМИДА ТА’ЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ МУАММО ВА YECHIMLARI //Физико-технологического образование. – 2022. – №. 4.

10.Choriyeva S. DIDACTIC OPPORTUNITIES OF THE NATIONAL CURRICULUM FOR MOTHER TONGUE AND READING LITERACY IN PRIMARY SCHOOLS //Conferencea. – 2022. – С. 527-529.

(II Shōba).

